

بررسی شاخص‌های روان سنجی مقیاس خانوادگی تفکیک خویشتن (DSI-2)

دکتر ناصر یوسفی^۱

استادیار، گروه روان شناسی و مشاوره، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه کردستان

دریافت مقاله: ۹۰/۱/۶ پذیرش مقاله: ۹۰/۴/۳۱

چکیده

مقدمه: هدف عمده تحقیق حاضر اعتباریابی مقیاس خانوادگی تفکیک خویشتن روی زنان و مردان متأهل شرکت کننده در کلاسهای آموزش خانواده مدارس راهنمایی در شهرستان سنندج بود.

روش: طرح تحقیق از نوع تحقیق همبستگی است (تحلیل عاملی به شیوهی چرخش متمایل از نوع ابلیمین مستقیم و تحلیل عامل تاییدی بود). حجم نمونه ۵۱۲ نفر بود که در دو مرحله (مرحله اول ۳۲۱ و مرحله دوم ۱۹۱) و از بین کلیه زنان و مردان متأهل شهرستان سنندج در سال ۱۳۹۰ بودند، که به صورت تصادفی ساده انتخاب شده و مقیاسهای خانوادگی تفکیک خویشتن و پرسشنامه های ملاک را تکمیل نمودند. داده‌ها به روش تحلیل عاملی به شیوهی چرخش متمایل از نوع ابلیمین مستقیم و تحلیل عامل تاییدی تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها: نتایج به دست آمده از روش تحلیل عاملی به شیوهی چرخش متمایل از نوع ابلیمین مستقیم، چهار عامل تفکیک خویشتن را نشان داد و با تحلیل عامل تاییدی آنها برازش شدند. ضرایب پایایی همسانی درونی از جمله آلفای کرونباخ و تصنیف برای ۴۳ ماده و چهار عامل (به ترتیب با مقدار ۰/۸۹ و ۰/۸۳) رضایت بخش بودند. همچنین، ضرایب روایی همگرا و واگرا تفکیک خویشتن با پرسشنامه‌های عاطفه‌ی مثبت و منفی، پرسشنامه اعتماد به نفس، مقیاس بازنگری چک لیست علایم ۹۰ (بعد اضطراب و حساسیت بین فردی) به ترتیب (۰/۳۸، ۰/۴۱، ۰/۳۹، ۰/۴۲ و ۰/۳۶-) بدست آمده است که در سطح ($p < 0.001$) معنادار است. به علاوه، تحلیل آزمون T نشان داد که بین زنان و مردان در عاملها تفاوت وجود ندارد و همچنین تحلیل واریانس چند متغیری نشان داد که بین گروه‌های سنی پنج‌گانه از لحاظ میزان تفکیک خویشتن تفاوت وجود ندارد.

نتایج: نتایج به دست آمده از تحلیل عاملی با تحقیقات پیشین هماهنگ است و با توجه به روایی و پایایی پرسشنامه‌ی تفکیک خویشتن از آن می توان در محیط‌های پژوهشی و خانوادگی در تشخیص خانواده سالم از خانواده غیر عادی استفاده کرد.

واژه‌های کلیدی: پرسشنامه‌ی تفکیک خویشتن، اعتباریابی پرسشنامه، روایی، پایایی

۱- آدرس نویسنده مسؤل، ناصر یوسفی، گروه روان شناسی و مشاوره، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه کردستان، تلفاکس، ۰۸۷۱-۷۲۱۲۳۹۳

Email: Naseryoosefi@yahoo.com

بررسی شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس خانوادگی تفکیک خویشین / ناصر یوسنی

مقدمه

خانواده به عنوان یکی از اصلی‌ترین نهادهای اجتماعی می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در ایجاد کارکردهای مثبت در نظام اجتماعی داشته باشد. بررسی نحوه عملکرد خانواده‌ها می‌تواند کمک بسیار بزرگی در شناخت و حل مسایل اجتماعی باشد. نظریه پردازان زیادی سعی در تبیین عملکرد خانواده نموده‌اند. از معروفترین نظریه پردازان این حیطه، موری بوون^۱ (۱۹۷۸) است که نظریه نظامهای خانوادگی را ارایه کرده است. زیربنا و پایه‌ی این نظریه بر اساس مفهوم "تفکیک خود" قرار دارد (گلدنبرگ و گلدنبرگ^۲، ۱۳۸۵؛ رویت بورد و فریت لاندرا^۳، ۲۰۰۸). از نظر بوون نوعی نظام عاطفی بر ساختار خانواده حاکم است که قابلیت انتقال بین نسلی دارد و سلامت روانی فرد در گرو سطح تفکیک و جدایی وی از این نظام است (رویت بورد و مایرینا، ۲۰۰۸). نظریه بوون نقش مهمی در زمینه‌ی رشد نظری و کار بالینی خانواده درمانی داشته است (بوون، ۱۹۷۸؛ کر و بوون^۴، ۱۹۸۸). طبق الگوی بوون فردی که به "خود تمایزی" متعادل از خانواده رسیده باشد کمترین سطح اضطراب و نشانگان روانشناختی را دارد. مفهوم خود تمایزی اساس نظریه بوون محسوب می‌شود که ابعاد روانی درون فردی^۵ و بین فردی^۶ را شامل می‌شود. در بعد درون روانی خود تمایزی به توانایی احساس خود تفکیکی در فرد اشاره دارد و در بعد بین فردی خود تفکیکی به توانایی فرد در تعادل در تمایز از دیگران در ضمن صمیمیت با دیگران اشاره دارد. بعد درون روانی خود تفکیکی شامل "واکنش عاطفی"^۷ و "وضعیت خود"^۸ می‌باشد و بعد روانی بین فردی شامل "برش عاطفی"^۹ و "امتزاج با دیگران"^{۱۰} می‌شود. این موارد به برش عاطفی و ارتباط نزدیک به دیگران در مواقع فشارزای زندگی اشاره دارند. لازم به ذکر است که واکنش عاطفی نشان دهنده درجه‌ی واکنش افراد به محرکهای محیطی بر اساس پاسخهای عاطفی در مقابل پاسخ مستقلانه است. "وضعیت خود" نشان‌دهنده‌ی احساس واضحی از «خود» است و توانایی پیروی فکورانه از باورها و عقاید فردی را نشان می‌دهد، در شرایطی که فرد تحت تاثیر فشارهای اطرافیان است تا به شیوه‌های مطلوب آنان عمل نماید. همچنین نشان می‌دهد فرد، بدون اینکه رابطه‌ای عاطفی برقرار نماید تا چه حد می‌تواند در گیر ارتباط فعال با دیگران باشد. "برش عاطفی" نشانگر میزان بروز تفکیک در اثر تجربه صمیمت تهدیدآمیز و احساس آسیب‌پذیری در روابط بین فردی مانند روابط خانوادگی و رابطه با همسر یا دوستان است افراد با سطح خود تمایزی بالا از لحاظ عاطفی به دیگران به شدت

1 - Bowen, Murry

2 - Goldenberg, I., Goldenberg, H.

3 - Roytburd. Luba, Friedlander. Myrna L.

4 - Kerr & Bowen

5 - Intra psychic

6 - Interpersonal

7 - Emotional reactivity

8 - "I" position

9 - Emotional cutoff

10- Fusion with others

وابسته نیستند و ضرورتی برای بریدن از دیگران هم ندارند و از لحاظ احساسی و فکری دارای "وضعیت خود" متعادل هستند و نیاز به تایید یا رد دیگران ندارند (کر و بوون، ۱۹۸۸؛ اسکورن و فریدلاندر^۱، ۱۹۹۸). خود تمایزی در درون خانواده اصلی طبق استاندارد درونی خانواده از دوران کودکی رشد می کند و موجب می شود که فرد از لحاظ احساسی، فکری و رفتاری در زندگی مستقل یا وابسته به خانواده اصلی باشد (کر و بوون، ۱۹۸۸). طبق این نظریه فرد با سطح بالایی از "تفکیک خود" دارای احساس و تفکر و رفتار منعطف در سازگاری با فشارهای زندگی می باشد و دارای عواطف روشن در ارتباط با دیگران است همچنین در نزدیکی و گسستگی ارتباط از تعادل روانی برخوردار است و افراد با سطح "خود تفکیکی" ضعیف دارای فکری نامنعطف و برش عاطفی و به طور کلی سطح بالایی از اضطراب را تجربه می کنند (نیکلوز و سیچوارتر^۲، ۲۰۰۰). از این منظر خانواده دائماً در حال کشمکش بر سر متعادل سازی میان احساس با وحدت و "تفکیک خود" در میان اعضاست. وقتی خانواده ای درگیر با نیروهای معطوف به وحدت و تفرد است، اضطراب برانگیخته می شود و اگر وحدت غلبه کند، خانواده به سوی کارکرد عاطفی بیشتر رهنمون می شود و خودپیروی فرد کاهش می یابد و سلامت روانی فرد به مخاطره می افتد (گلدنبرگ و گلدنبرگ، ۱۳۸۵). از نظر بوون تنها از طریق تفکیک است که می توان با این مسأله مقابله نمود. تفکیک فرآیندی است که نشانگر استقلال فرد در بعد عاطفی و عقلانی است و طی آن فرد یاد می گیرد به صورت مستقل تصمیم گیری نماید (مورفی^۳، ۱۹۹۹؛ کامپوس^۴، ۲۰۰۷). در رابطه ی زناشویی نیز هر گاه سطح تفکیک پایین باشد، بین زوجین امتزاج^۵ روی می دهد که این امر منجر به کاهش کیفیت زندگی زناشویی و سازگاری پایین می شود. (هاریسون^۶، ۲۰۰۳؛ کروس^۷، ۲۰۰۷)، همچنین سلامت جسمی و روانی اعضا مختل می گردد (ارپیتا^۸، ۲۰۰۶، دکس^۹، ۱۹۶۷، کارپل^{۱۰}، ۱۹۷۶ و کر و بوون، ۱۹۸۸). همچنانکه بیان شد، از نظر بوون سطح "تفکیک خود" در ابعاد مختلف سلامت روانی و عملکرد عمومی زندگی فرد، نقش تعیین کننده ای دارند.

1- Skowron & Friedlander

2- Nichols & Schwartz

3 - Murphy, Francis Matthew

4 - Campos, B.

5 - Fusion

6 - Harrison, Michael DeWitt

7 - Kruse

8 - Arpita

9- Dicks

10- Karpel

بررسی شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس خانوادگی تفکیک خویشین / ناصر یوسفی

همچنین بوون بیان می‌کند، سطح تفکیک پایین منجر به تعارضات زناشویی می‌گردد (بوون، ۱۹۷۸؛ کر و بوون، ۱۹۸۸).

هرچند که بوون مدل و تئوری خود را جهانی می‌داند اما پژوهش‌های زیادی نشان می‌دهد که ارزش‌های فرهنگی در شدت "خود تمایزسازی" موثر هستند (گوشو و کونستانتین^۱، ۲۰۰۳، کاگیتسیباسی^۲، ۲۰۰۵، کلین واتریب^۳، ۲۰۰۰). به هر صورت فرض ما در این پژوهش بر این است که نظریه بوون تا حدودی متأثر از ارزش‌های فرهنگی است و در این مقاله بر آنیم که چگونگی تاثیر ارزش‌های فرهنگی - ایرانی را مورد بررسی قرار دهیم. لذا با توجه به اینکه تفکیک خود هسته‌ی نظریه بوون به حساب می‌آید و متأثر از فرهنگ است، بررسی ابزار سنجش تفکیک خود در جامعه ایرانی ضرورت تام دارد.

با مرور پژوهش‌های قبلی در ارتباط با مقیاس خود تفکیکی، تحلیل عاملی تأییدی (CFA) توسط اسکورون (۱۹۹۵)، چهار عامل بیان شده را تأیید نموده است. میزان پایایی پرسشنامه به شیوه‌ی همسانی درونی با استفاده از آلفای کرونباخ برای خرده‌عاملهای واکنش عاطفی، وضعیت خود، برش عاطفی و امتزاج به ترتیب ۰/۸۹، ۰/۸۱، ۰/۸۴ و ۰/۸۶ به دست آمده است (موری، دانلیز و موری، ۲۰۰۶). هرچند در ایران در مورد پرسشنامه مذکور مبنی بر روایی و پایایی مطالعه‌ی صورت نگرفته است، فقط به پاره‌ای از مطالعات در رابطه با خودتفکیکی و ابعاد دیگر خانوادگی اشاره می‌شود تا برای خواننده روشن شود که داشتن ابزار پایا در مورد تفکیک خود نقش بسزایی دارد. در مطالعاتی که در زمینه رابطه خود تمایزی و رضایت و سازگاری زناشویی انجام شده است، نتایج نشان داد که بین خودتمایزی و تعارض رابطه معکوس وجود دارد (هبر^۴، ۱۹۸۴) و بین رضایت زناشویی و خودتفکیکی رابطه مستقیم وجود دارد (ریچارد^۵، ۱۹۸۹، اسکورون، ۲۰۰۰، بل^۶، ۱۹۷۹).

علاوه بر موارد ذکر شده تحقیقات زیر نیز به بررسی رابطه‌ی سطح تفکیک خود با بهزیستی ذهنی (شورز و ریف^۷، ۱۹۹۶؛ بولندر^۸، ۱۹۹۶)، ابعاد سلامت روان و نشانگان اختلالات روانی (الیسون و رابین^۹، ۲۰۰۱؛ اسکورون، استفن و رازیا^{۱۰}، ۲۰۰۴؛ موری و دیگران^{۱۱}، ۲۰۰۶)، سازگاری زناشویی (تینا^{۱۲}، ۱۹۹۹؛ اسکورون،

1- Gushue & Constantine

2- Kagitcibasi

3- Killen & Wainryb

4- Haber

5- Richards

6- Beal

7- Showers & Ryff

8- Bohlander

9- Elieson & Rubin, I.

10- Skowron, Stephen & Razia

11 - Murray, T., Daniels, M., Harry, M., & et al.

12 - Tina, T.

سبکهای ارتباطی زناشویی (میشل و هوبی^۱، ۲۰۰۴؛ باوم و اشنیت^۲، ۲۰۰۵؛ کامپوس، ۲۰۰۷؛ هولندر^۳، ۲۰۰۷)، همسانی و توافق زوجین^۴ (ریچتر، ۱۹۹۸)، رضایت زناشویی (کون^۵، ۲۰۰۰؛ آدامز^۶، ۲۰۰۳؛ مک کلاف^۷، ۲۰۰۷)، همسانی و توافق زوجین^۴ (ریچتر، ۱۹۹۸)، رضایت زناشویی (کون^۵، ۲۰۰۰؛ آدامز^۶، ۲۰۰۳؛ مک کلاف^۷، ۲۰۰۷)، صمیمیت و رضایت جنسی (آدامز، ۲۰۰۳؛ کروز^۸، ۲۰۰۷) و کیفیت روابط زناشویی (برادبوری، فینچام و بیچ^۹، ۲۰۰۰؛ هاریسون، ۲۰۰۳؛ اریپتا، ۲۰۰۶؛ بریدیت و آنتونوسی^{۱۰}، ۲۰۰۸) پرداخته‌اند.

ضرورت این پژوهش موقعی بیشتر روشن می شود که طبق مطالعات انجام شده، در زمینه تفکیک

خود در داخل و خارج کشور پژوهشها رو به افزایش است، همچنین، اغلب روان شناسان و روان پزشکان برای تشخیص و اندازه گیری شاخص های مختلف خانوادگی نیاز به یک ابزار دقیق و پایا دارند که بتوانند در کمترین زمان ممکن به اهداف مورد نظر دست یابند. در همین راستا، یکی از سازه های مهم که اغلب مشاوران خانواده در مراکز مشاوره ای با آن برخورد می کنند، "تفکیک خود" می باشد. در حال حاضر در مراکز مشاوره خانواده، درمانگران برای تشخیص و شناسایی تفکیک خود از ابزارهای گوناگون - بدون این که در ایران اعتباریابی شده باشد و از پایایی و روایی مناسب برخوردار باشد- استفاده می کنند و حتی ممکن است درمانگر به نتیجه دلخواه نیز نرسد. یکی از معتبرین پرسشنامه ای که در کشورهای دیگر مشاوران خانواده در ابعاد مختلف تحقیقاتی و تشخیص عملکرد خانواده در ابعاد گوناگون از آن استفاده می نمایند، پرسشنامه ای اندازه گیری میزان تفکیک خود است (بوون، ۱۹۷۸). بنابراین برای روان شناسان و مشاوران خانواده در فعالیتهای درمانی و در مراکز مشاوره و روان درمانی خانواده نیاز مبرم به یک پرسشنامه در زمینه "تفکیک خود" که به صورت دقیق و با حداقل خطا بتواند ابعاد گوناگون خود متمایز سازی را در خانواده تشخیص دهد و متناسب با فرهنگ کشورمان باشد، احساس می شود.

1 - Michelle & Hobby

2 - Baum & Shnit

3 - Hollander

4 - Richter

5 - Kwon

6 - Adams

7 - McCullough

8 - Kruse

9 - Bradbury, Fincham & Beach

10 - Birditt & Antonucci

بررسی شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس خانوادگی تفکیک خویشین / ناصر یوسفی

بنابراین هدف تحقیق حاضر بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی (پایایی و روایی) پرسشنامه‌ی تفکیک خود در خانواده می‌باشد.

سوال تحقیق این است که پرسشنامه‌ی تفکیک، ویژگی‌های روان‌سنجی (پایایی و روایی) و برازش در جامعه‌ی ایرانی دارد.

روش تحقیق

جامعه و نمونه آماری و شیوه‌ی نمونه‌گیری: جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه‌ی زنان و

مردان متأهل شرکت‌کننده در کلاسهای آموزش خانواده مدارس راهنمایی شهرستان سنندج در سال ۱۳۹۰ بودند. برای انتخاب نمونه مورد نظر از شیوه‌ی نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای استفاده شده است، مزیت نمونه‌گیری طبقه‌ای در این است که احتمال معرف بودن نمونه را بویژه در شرایطی که جامعه بزرگ باشد، افزایش می‌دهد (دلاور، ۱۳۸۵). حجم نمونه ۵۱۲ نفر بود که در دو مرحله (مرحله‌ی اول ۳۲۱ و مرحله‌ی دوم ۱۹۱) از بین کلیه‌ی زنان و مردان متأهل شرکت‌کننده در کلاسهای آموزش خانواده مدارس راهنمایی شهرستان سنندج، به صورت تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند که میانگین سنی، شاغل و بومی بودن آزمودنی‌های مؤنث به ترتیب با ۳۶/۲۴ سال و با انحراف معیار ۲/۸۷، ۲۷ درصد و ۸۷ درصد و میانگین سنی، شاغل و بومی بودن آزمودنی‌های مذکر ۳۸/۴۵ سال و با انحراف معیار ۳/۵۴، ۸۶ درصد و ۹۲ درصد بود.

شیوه‌ی اجرا: در دو مرحله‌ی آزمون، آزمودنیهای انتخاب شده پرسشنامه خود متمایز سازی را در

کلاسهای آموزش خانواده با هماهنگی و کسب اجازه قبلی از مدیر مدرسه و مدرس مربوطه به مدت ۲۲ دقیقه در آخر ساعت تدریس تکمیل کردند. پرسشنامه‌ها از آزمودنیها رد همان موقع تحویل گرفته شد، ضمناً جهت رعایت اخلاق پژوهشی تمام آزمودنیهای نمونه، آگاه شدند که این اطلاعات به منظور اهداف پژوهشی جمع‌آوری می‌شود و در مورد پنهان ماندن هویت پاسخ دهندگان اطمینان داده شد. همچنین ذکر شد که علاقه‌مندان می‌توانند با ارائه پست الکترونیکی و آدرس از نتایج پژوهش آگاه شوند. در مرحله‌ی اول، ۳۳۲ نفر از کلیه‌ی زنان و مردان به صورت تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. در این مرحله ۱۱ پرسشنامه به صورت ناقص عودت داده شد که از فهرست پرسشنامه‌ها حذف شده و در نهایت در این مرحله تعداد نمونه به ۳۲۱ (۱۷۵ زن و ۱۴۶ مرد) نفر کاهش یافت. در مرحله‌ی دوم جهت بررسی روایی پرسشنامه، ۱۹۸ نفر (۸۷ مرد، ۱۱۱ زن) از بین کلیه‌ی زنان و مردان متأهل شرکت‌کننده در کلاسهای آموزش خانواده مدارس راهنمایی شهرستان سنندج انتخاب شدند و سه ابزار خود - گزارش دهی از پرسشنامه‌ها که در ذیل توضیح داده می‌شوند جهت بررسی روایی کامل گردید. در این مرحله ۱۵ پرسشنامه به دلیل مخدوش بودن، حذف و از تحلیل خارج شدند و در نهایت تعداد نمونه به ۱۹۱ نفر (۸۳ زن و ۱۰۸ مرد) کاهش یافت.

ابزار: شامل پرسشنامه‌ها به شرح زیر است:

پرسشنامه‌ی "تفکیک خود" (DSI-2):^۱ این پرسشنامه توسط اسکورون (۱۹۹۵) ساخته شده، شامل ۴۳ سوال است که به صورت طیف ۶ گزینه‌ای از نمره‌ی ۶ برای پاسخ‌های کاملاً درست تا نمره‌ی ۱ برای پاسخ‌های کاملاً نادرست نمره‌گذاری می‌شود. این پرسشنامه دارای چهار خرده‌مقیاس؛ شامل؛ واکنش عاطفی دارای ۱۱ گویه، وضعیت خود با ۱۱ گویه، برش عاطفی با ۱۲ گویه، امتزاج با دیگران با ۹ گویه می‌باشد که تمام گویه‌های این مقیاس به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. به صورتی که؛ هر چه میزان برش عاطفی کمتر باشد "تفکیک خود" بالاتر است. امتزاج با دیگران، نشانگر میزان عاطفی بودن فضای ارتباط با دیگری مهم است و تشابه و آمیختگی در عقاید، باورها و ارزشها و پذیرش بدون قید و شرط این ابعاد را نشان می‌دهد. این خرده‌مقیاس نیز به صورت معکوس نمره‌گذاری و تفسیر می‌شود، یعنی سطح امتزاج پایین نشانگر تفکیک بالاتر است. تحلیل عاملی تأییدی (CFA) توسط اسکورون (۱۹۹۵)، چهار عامل بیان شده را تأیید نموده است. میزان پایایی پرسشنامه به شیوه‌ی همسانی درونی با استفاده از آلفای کرونباخ برای خرده‌عاملهای واکنش عاطفی، وضعیت خود، برش عاطفی و امتزاج به ترتیب ۰/۸۹، ۰/۸۱، ۰/۸۴ و ۰/۸۶ به دست آمده است (موری، دانیلز، موری و همکاران، ۲۰۰۶).

در پژوهش حاضر ضرایب همسانی درونی پرسشنامه "تفکیک خود" با استفاده از دو روش آلفای کرونباخ و دو نیمه کردن به ترتیب در کل نمونه ۰/۹۳، ۰/۸۸؛ در زنان ۰/۸۵، ۰/۸۷ و در مردان ۰/۸۶، ۰/۸۲ بود و عامل‌های استخراج شده از قابلیت اعتماد بالا و رضایت بخشی برخوردارند. از این پرسشنامه برای سنجش متمایز سازی توسط درمانگران خانواده و محققان به وفور استفاده شده است (هاریسون، ۲۰۰۳؛ اریپتا، ۲۰۰۶؛ بریدیت و آنتونوسی^۲، ۲۰۰۸). اصل پرسشنامه به زبان انگلیسی بوده که توسط محقق از زبان انگلیسی به فارسی با دقت در واژه گزینی برگردانده شد و برای اطمینان بیشتر از صحت ترجمه و مطابقت دو نسخه انگلیسی و فارسی، ترجمه فارسی آن در اختیار دو نفر مسلط به زبان فارسی و انگلیسی قرار داده شد تا با استفاده از روش ترجمه معکوس [reverse translation] آن را به انگلیسی برگردانند و سپس مجدداً به زبان فارسی ترجمه شده، سرانجام روایی ظاهری و محتوایی آن توسط افراد متخصص (روانشناس خانواده، مشاور متخصص خانواده با رویکرد

1 - Differentiation of Self Inventory-2 (DSI-2)

2 - Birditt & Antonucci

بررسی شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس خانوادگی تفکیک خویشین / ناصر یوسفی

بوون) تعیین گردید و اصلاحات محدودی در آن انجام گرفت، بدین ترتیب، پس از چند مرحله بررسی، بازبینی و اعمال تغییرات و اصلاحات، فرم فارسی مقیاس برای اجرای پژوهش آماده شد. پرسشنامه‌هایی که برای بررسی روایی به عنوان ملاک انتخاب شدند، عبارتند از:

مقیاس عاطفه منفی / عاطفه مثبت PA/NAS^۱: این مقیاس توسط واتسون، کلارک و تله‌گن^۲ (۱۹۸۸) برای اندازه‌گیری عاطفه مثبت (PA) و عاطفه منفی (NA) ساخته شده و شامل ۲۰ ماده است که ۱۰ ماده آن مربوط به عواطف مثبت و ۱۰ ماده دیگر مربوط به عواطف منفی است و به صورت طیف پنج‌گزینه‌ای نمره‌گذاری شده، بدین صورت که به گزینه‌ی خیلی کم نمره ۱ و به پاسخ خیلی زیاد نمره ۵ تعلق می‌گیرد. پایایی این پرسشنامه به شیوه‌ی آلفای کرونباخ برای مقیاس عواطف مثبت (PA) ۰/۸۸ و عواطف منفی (NA) ۰/۸۷ و به شیوه‌ی بازآزمایی برای مقیاس‌های مذکور به ترتیب ۰/۶۷ و ۰/۷۱ به دست آمده است (واتسون، کلارک و تله‌گن، ۱۹۸۸). در پژوهش مظفری (۱۳۸۲) میزان آلفای کرونباخ برای مقیاس‌های مذکور به ترتیب ۰/۸۳ و ۰/۸۲ و به شیوه‌ی بازآزمایی ۰/۶۵ و ۰/۶۸ به دست آمده است.

پرسشنامه اعتماد به نفس روزنبرگ (SEQ)^۳: پرسشنامه‌ی اعتماد به نفس (روزنبرگ، ۱۹۶۵)^۴ شامل ۱۰ آیتم است که عزت نفس را می‌سنجد. آیتم‌ها براساس مقیاس ۱ تا ۴ درجه‌بندی می‌شوند و نمره‌گذاری مقیاس از ۱۰ تا ۴۰ می‌باشد. دامنه‌ی نمرات اعتماد به نفس از ۱۰ تا ۴۰ بوده که نمرات پایین‌تر، اعتماد به نفس بالاتر را نشان می‌دهد. روزنبرگ (۱۹۶۵) اعتبار پرسشنامه را با شیوه‌ی بازآزمایی با فاصله دو هفته ۰/۸۵ و همبستگی ۰/۵۶ بین پرسشنامه اعتماد به نفس و مقیاس‌های روان‌شناسی مرتبط با اعتماد به نفس را گزارش کرده‌اند. در بررسی پایایی آن در ایران به شیوه‌ی بازآزمایی با فاصله زمانی دو هفته ۰/۷۵ و آلفای کرونباخ ۰/۸۷ در بین دانش‌آموزان به دست آمده است (آیت‌اللهی، محمدپور، رجایی‌فرد، ۱۳۸۳).

مقیاس بازنگری چک لیست علائم SCL-90-R^۵: مقیاس بازنگری چک لیست علائم (دیروگاتیس^۶، ۱۹۸۳) شامل ۹۰ آیتم خود گزارش دهی است که ۹ بعد را می‌سنجد (۱- جسمانی کردن ۲- وسواس فکری، عملی ۳- حساسیت بین فردی ۴- افسردگی ۵- اضطراب ۶- خصومت و پرخاشگری ۷- فویا ۸- پارانو یا ۹- بیماری روان‌تنی). هر آیتم با ۵ نمره درجه‌بندی می‌شود. علاوه بر اندازه‌گیری هر یک از مقیاس‌های فوق سه شاخص نیز بعد از تکمیل پرسشنامه که عبارتند از: ۱- ضریب کلی علائم مرضی (GSI)^۷، ۲- جمع علائم

1-Positive Affectivity/ Negative Affectivity scale

2- Watson, D. Clark, L. & Tellegen, A.

3- Self - Esteem Questionnaire

4- Rosenberg, S.

5- Symptoms checklist -90-Revised

6- Derogatis, L.

7-Global Severity Index

(PST) ۱، ۳- معیار ضریب ناراحتی (PSDI) ۲، مشخص می‌گردد. دیروگاتیس (۱۹۸۳) برای هر یک از ۹ ابعاد علایم، ضریب همسانی درونی مناسب که میزان ضریب آلفای آن بین ۰.۷۷ تا ۰.۹۰ و پایایی با روش بازآزمایی با فاصله زمانی یک هفته بین ۰.۷۵ تا ۰.۸۹ گزارش کرده اند و اعتبار همگرایی بالایی برای این مقیاس در ارتباط با پرسشنامه شخصیتی چند وجهی مینه سوتا ۳، بین ۰.۷۸ تا ۰.۸۳ گزارش کرده اند. پایایی مقیاس SCL-90-R در ایران به شیوه ی آلفای کرونباخ ۰/۸۶ و به شیوه ی بازآزمایی ۰/۷۶ گزارش شده است (نجاریان و داودی، ۱۳۸۰). در این پژوهش دو بعد حساسیت بین فردی و اضطراب به عنوان ملاک انتخاب شدند.

طرح تحقیق

تحقیق حاضر با توجه به سؤالهای تدوین شده از نوع طرح تحقیق همبستگی است (تحلیل عاملی به شیوه چرخش متمایل از نوع ابلیمین مستقیم بود). در این تحقیق از تحلیل عاملی اکتشافی که یک فن یا تکنیک برای بررسی ساختار مجموعه ای از داده هاست، که چندین پیش مفهوم در مورد اکتشاف عوامل یک پرسشنامه دارد، استفاده شده است. با استفاده از این شیوه، برای انتخاب عامل یا عامل ها از دو شاخص استفاده کرده ایم: ۱- ملاک کایزر^۴، (۱۹۶۱) که مشخص می کند، فقط عاملها با مقادیر ویژه بیشتر از ۱ چرخش دهیم و ۲ - آزمون اسکری کتل^۵ (۱۹۶۶) که یک روش در خصوص تصمیم گیری در مورد نقطه برش برای انتخاب عاملها است. در این تحقیق عامل های استخراج شده، بر اساس چارچوب نظری پرسشنامه و آزمون اسکری بوده است، سرانجام برای بررسی تایید داده ها از تحلیل عامل تاییدی استفاده شد.

یافته ها*

یافته ها شامل سه بخش می شود یکی مربوط به تحلیل عامل اکتشافی و دیگری تحلیل عامل تاییدی و سرانجام تحلیل جانبی در جدول ۸ارایه شده است.

الف: یافته های تحلیل عامل اکتشافی

1- Positive Symptom Total

2-General Severtiy Index

3-Minnesota Multiphase Personality Inventory Scale

4- Kaiser, H.

5-Cattell,R.

* برای تکمیل محاسبات روی داده‌ها در صورت درخواست از مؤلف مسوول مقاله، داده‌ها قابل دسترس برای محققان دیگر می‌باشد.

بررسی شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس خانوادگی تفکیک خویشین / ناصر یوسفی

جدول ۱. شاخص‌های آماری تعداد سؤال‌ها، میانگین و انحراف معیار نمرات خام در هر سؤال

سؤال	میانگین	انحراف معیار	سؤال	میانگین	انحراف معیار
۱	۲/۹۳	۰/۹۷	۲۳	۲/۷۶	۲/۴۵
۲	۲/۸۷	۲/۷۶	۲۴	۲/۶۹	۱/۷۱
۳	۲/۴۵	۲/۲۵	۲۵	۲/۳۴	۰/۹۳
۴	۲/۳۴	۱/۳۶	۲۶	۲/۷۵	۱/۴۳
۵	۲/۵۶	۱/۴۳	۲۷	۱/۴۵	۱/۵۶
۶	۲/۳۲	۱/۰۹	۲۸	۲/۳۴	۱/۳۵
۷	۲/۴۷	۱/۵۶	۲۹	۲/۷۶	۲/۳۳
۸	۲/۹۱	۲/۱۱	۳۰	۲/۲۳	۱/۰۸
۹	۲/۴۲	۲/۳۴	۳۱	۲/۱۳	۱/۶۵
۱۰	۲/۱۷	۱/۱۷	۳۲	۱/۲۴	۱/۲۱
۱۱	۲/۴۷	۱/۱۶	۳۳	۲/۸۹	۱/۳۱
۱۲	۲/۸۷	۲/۴۳	۳۴	۲/۳۶	۱/۸۹
۱۳	۲/۳۲	۲/۶۷	۳۵	۲/۸۹	۱/۴۳
۱۴	۲/۸۹	۲/۲۴	۳۶	۲/۴۶	۱/۶۷
۱۵	۲/۷۶	۲/۴۳	۳۷	۲/۴۵	۱/۳۵
۱۶	۲/۴۷	۱/۷۹	۳۸	۲/۱۸	۱/۸۷
۱۷	۲/۷۶	۱/۹۸	۳۹	۲/۳۴	۱/۴۹
۱۸	۳/۷۳	۱/۷۸	۴۰	۲/۳۶	۲/۳۶
۱۹	۲/۲۷	۲/۵۶	۴۱	۲/۲۷	۱/۷۹
۲۰	۲/۶۷	۱/۸۹	۴۲	۲/۴۷	۲/۲۶
۲۱	۲/۰۷	۰/۸۴	۴۳	۲/۵۸	۱/۹۸
۲۲	۲/۹۵	۱/۸۹			

n=۳۲۱

همان‌طور که در جدول (۶) ملاحظه می‌شود، آزمودنی‌ها به ترتیب در ماده‌های ۱۸ (۳/۷۳)، ۲۲ (۲/۹۵) و ۱ (۲/۹۳)، بالاترین میانگین و در ماده‌های ۲۷ (۱/۴۵)، ۳۲ (۱/۲۴) و ۲۱ (۲/۰۷) کمترین میانگین از بین ماده‌های پرسشنامه‌ی «تفکیک خود» به دست آورده‌اند. همچنین با استفاده از تحلیل تمایزات نقطه برش برای این ابزار ۲/۶۷ محاسبه شد به این معنا که اگر فردی نمره‌ی «تفکیک خود» او بالاتر از ۲/۶۷ باشد، دارای حالت «تفکیک خود» است و اگر زیر این نمره دریافت کند، دارای حالت «تفکیک خود» نمی‌باشد. همچنین حساسیت پرسشنامه ۶۹/۸ درصد و ویژگی آن ۷۹/۹ درصد برآورد شد.

در این تحقیق جهت بررسی پیش فرض کرویت (بررسی ماتریس ضرایب همبستگی بین متغیرها در جامعه) از آزمون کرویت بارتلت^۱ (۱۹۵۰) استفاده شد. همچنین برای بررسی کفایت نمونه و مناسب بودن داده‌های جمع‌آوری شده برای تحلیل عاملی، از آزمون کایزر (۱۹۶۱) یا KMO استفاده شد، که نتایج آن در جدول (۲) آمده است.

فصلنامه مشاوره و روان درمانی خانواده/سال اول/شماره، ۱/تابستان، ۱۳۹۰

Journal of Family Counseling & Psychotherapy/Vol.1/Issue.1/summer, 2011

صفحه ۱۹-۳۸، مقاله پژوهشی اصیل

جدول ۲. آزمون کرویت بارتلت و کمو (KMO)

آزمون کرویت بارتلت			آزمون کمو (KMO)
p	df	χ^2	کفایت نمونه
۰/۰۰۱	۳۲۰	۱۹۸۷/۸۳	۰/۷۸

یافته های جدول (۲) نشان داد که شاخص (KMO=۰/۷۸) می باشد و مقدار مجذور کای محاسبه شده برای آزمون کرویت بارتلت (۱۹۸۷/۸۳) به دست آمده که در سطح آماری (P<۰/۰۰۱) معنی دار می باشند. یعنی فرض واحد بودن ماتریس همبستگی رد شد و داده ها برای انجام تحلیل عاملی و حجم نمونه کفایت می کند (کایزر، ۱۹۶۱).

جدول ۳. ضرایب همسانی درونی (آلفای کرونباخ و تنصیف) پرسشنامه "تفکیک خود" در عامل ها

مردان		زنان		کل نمونه		تعداد	
آلفای کرونباخ	دو نیمه کردن	آلفای کرونباخ	دو نیمه کردن	آلفای کرونباخ	دو نیمه کردن	ماده ها	عامل ها
۰/۸۱	۰/۸۶	۰/۸۶	۰/۸۵	۰/۸۰	۰/۸۷	۱۱	واکنش عاطفی
۰/۸۳	۰/۸۷	۰/۸۴	۰/۸۶	۰/۸۳	۰/۸۸	۱۱	وضعیت خود
۰/۸۴	۰/۸۲	۰/۸۶	۰/۸۵	۰/۸۵	۰/۸۹	۱۲	برش عاطفی
۰/۸۴	۰/۸۷	۰/۸۳	۰/۸۷	۰/۸۴	۰/۸۶	۹	امتزاج با دیگران
۰/۸۲	۰/۸۶	۰/۸۷	۰/۸۵	۰/۸۸	۰/۹۳	۴۳	کل

همانگونه که در جدول شماره (۳) مشاهده می شود، ضرایب آلفای کرونباخ و تنصیف پرسشنامه ی "تفکیک خود" در کل نمونه برای ۴۳ ماده و عاملهای چهارگانه استخراج شده، به تفکیک جنس بالا و رضایت بخش بوده (بالای ۷۰) که حاکی از همگونی و همسانی ماده های پرسشنامه فوق هستند.

بررسی شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس خانوادگی تفکیک خویشین / ناصر یوسفی

جدول ۴. ماتریس عاملی چرخش یافته متمایل به شیوه آبلیمین بر روی آزمودنی‌ها (n=۳۲۱)

درصد تراکمی	درصد واریانس	مقدار ویژه (آیگن)	بار عامل‌ها					سؤالات					عامل‌ها	
			۰/۷۲	۰/۸۴	۰/۶۸	۰/۷۲	۰/۷۳	۱	۶	۱۰	۱۴	۱۸		۲
۶/۴۳	۶/۴۳	۲/۵۳	۰/۷۲	۰/۸۴	۰/۶۸	۰/۷۲	۰/۷۳	۱	۶	۱۰	۱۴	۱۸	۲	-۱ واکنش عاطفی
۱۳/۶۹	۷/۳۶	۲/۷۱	۰/۷۸	۰/۷۹	۰/۷۳	۰/۷۶	۰/۷۵	۲۶	۳۰	۳۴	۳۸	-۴	۱	-۲ وضعیت خود
۲۸/۰۱	۱۴/۳۲	۲/۸۲	۰/۷۸	۰/۸۵	۰/۸۳	۰/۷۸	۰/۶۸	۴	۷	۱۱	۱۵	۱۹	۲	-۳ برش عاطفی
			۰/۷۴	۰/۸۱	۰/۸۷	۰/۷۴	۰/۷۱	۲۷	۳۱	۳۵	۴۱	۴۳	-	۳
			۰/۸۷	۰/۷۷	۰/۷۵	۰/۶۳	۰/۷۱	۲	۳	۸	۱۲	۱۶	۲	۴
			۰/۷۴	۰/۸۳	۰/۷۱	۰/۷۲	۰/۷۶	۲۴	۲۸	۳۲	۳۶	۳۹	۲	۵
۴۱/۱۵	۱۳/۱۴	۲/۷۸	۰/۸۴	۰/۷۹	۰/۷۷	۰/۷۲	۰/۷۱	۵	۹	۱۳	۱۷	۲۲	۲	-۴ امتزاج با دیگران
			۰/۸۲	۰/۸۱	۰/۷۳	۰/۷۷	۰/۷۸	۲۹	۳۳	۳۷	-	-	-	

همان‌طور که در جدول (۴) نشان داده شده است رابطه‌ی هر سؤال با عامل کمتر از ۰/۳۰ نبوده است و مقادیر ویژه (آیگن) عامل‌های یک تا چهار همه بالاتر از یک هستند، که از لحاظ آماری رابطه‌ی معناداری بین آنها وجود دارد. در این تحلیل، عامل سوم (برش عاطفی)، با ارزش ویژه ۲/۸۲، معادل ۱۴/۳۲ درصد کل واریانس را تبیین می‌کند که بیشترین مشارکت را در تبیین واریانس پرسشنامه فوق برعهده دارد و عامل اول (واکنش عاطفی) با ارزش ویژه ۲/۵۳، معادل ۶/۴۳ درصد کل واریانس را تبیین می‌کند که کمترین مشارکت را در تبیین واریانس پرسشنامه فوق برعهده دارد. در این تحلیل، میزان واریانس مشترک بین متغیرها برای چهار عامل بر روی هم برابر با ۴۱/۱۵ درصد کل واریانس را تبیین می‌کنند.

جدول ۵. ماتریس درون همبستگی ۴ خرده مقیاس پرسشنامه "تفکیک خود"

۴	۳	۲	۱	نام عامل
			۱	۱- واکنش عاطفی
		۱	۰/۵۱	۲- وضعیت خود
	۱	۰/۶۴	۰/۶۲	۳- برش عاطفی
۱	۰/۴۷	۰/۵۳	۰/۵۶	۴- امتزاج با دیگران

$P < 0.001$

همان‌طور که در جدول (۵) ملاحظه می‌شود، همبستگی درونی نمرات مقیاس‌های پرسشنامه‌ی "تفکیک خود" با یکدیگر ارابه شده است. همچنانکه در جدول مشاهده (۵) می‌شود، همبستگی خرده مقیاس‌ها با هم بین ۰/۴۷ تا ۰/۶۴ است. این همبستگی‌ها از نظر آماری معنا دار هستند ($P < 0.001$).

فصلنامه مشاوره و روان درمانی خانواده/سال اول/شماره، ۱/تابستان، ۱۳۹۰

Journal of Family Counseling & Psychotherapy/Vol.1/Issue.1/summer, 2011

صفحه ۱۹-۳۸، مقاله پژوهشی اصیل

جدول ۶. ضرایب رویی همگرایی و واگرایی عاملهای پرسشنامه‌ی "تفکیک خود" با پرسشنامه های ملاک

اضطراب	حساسیت بین فردی	اعتماد به نفس	عاطفه منفی / مثبت		عاملها
SCL-90-R (Anxiety)	SCL-90-R (Interpersonal Sensitivity)	SEQ	PA	NA	
۰/۳۹	۰/۳۶	-۰/۳۸	-۰/۳۷	۰/۳۲	۱- واکنش عاطفی
-۰/۳۵	-۰/۳۳	۰/۳۹	۰/۳۶	-۰/۳۱	۲- وضعیت خود
۰/۴۳	۰/۳۴	-۰/۳۴	-۰/۴۱	۰/۳۲	۳- برش عاطفی
۰/۳۷	-۰/۳۷	-۰/۳۸	۰/۳۴	-۰/۲۷	۴- امتزاج با دیگران
-۰/۴۲	-۰/۳۶	۰/۳۹	۰/۳۸	-۰/۴۱	کل پرسشنامه

$p < 0.001$, $n=191$

رویایی پرسشنامه "تفکیک خود" در ارتباط با مفاهیم مبتنی بر سازه‌های از قبیل اعتماد به نفس، عاطفه ی مثبت و منفی، اعتماد، حساسیت بین فردی و اضطراب مورد آزمون قرار گرفت. انتظار این بود که خودمتمایزسازی ارتباط منفی با صفات منفی از قبیل عاطفه ی منفی، حساسیت بین فردی و اضطراب داشته باشند و ارتباط مثبت با صفاتی از قبیل عاطفه ی مثبت و اعتماد به نفس داشته باشند. جدول ۶، ضرایب رویایی، معنادار بین عاملهای پرسشنامه "تفکیک خود" با پرسشنامه های ملاک را نشان می دهد. که در همه آنها رابطه در سطح معنا داری بوده است ($p < 0.001$).

ب: تحلیل عامل تاییدی

در این پژوهش برازش مدل عاملی با استفاده از مجذور خی، ریشه‌ی خطای میانگین مجذورات تقریب، شاخص اطلاعات آکائیک، شاخص نرم نشده برازندگی، شاخص نیکویی برازش و شاخص نیکویی برازش اصلاح شده و با به کارگیری لیزرل (Amos18) صورت گرفت. برای سنجش برازش مدل، معمولاً از چندین شاخص استفاده می‌شود؛ کلاین و سان (۲۰۰۵) آمارها و شاخص های زیر را پیشنهاد می دهد:

شاخص مجذور خی دو (X²)، این شاخص به طور مفهومی نسبت به اندازه‌ی نمونه تغییر می کند و تفاوت بین ماتریس کواریانس مشاهده شده و ماتریس کواریانس مدل را نشان می دهد که ارتباط بین متغیرها برابر صفر است.

شاخص ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب یا RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation)، این شاخص میانگین باقیمانده‌ی ماتریس کواریانس - واریانس از مدل را به نسبت ماتریس

بررسی شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس خانوادگی تفکیک خویشتن / ناصر یوسفی

کواریانس - واریانس داده‌ای نمونه نشان می‌دهد که نقطه برش آن ۵۰ صدم است در حالیکه باید مقدار آن کمتر از ۵۰ صدم باشد.

شاخص نرم نشده‌ی برازش یا NNFI (Non-Normed Fit Index)، این شاخص برای مقایسه مدل با مدل مستقل به کار می‌رود (مدل صفر) و دامنه آن بین صفر تا یک است و نقطه برش بیشتر از ۹۰ درصد برای برازش مدل و داده‌ها قابل قبول است و هرچه به یک نزدیکتر باشد، مدل بهتر است.

شاخص ملاک تطبیقی آکائیک یا AIC (Akaike information criterion)، این شاخص محقق را به مباحثی در زمینه‌ی تخمین تعداد پارامترهای مدل هدایت می‌کند و همچنین اندازه‌ی نمونه را برآورد می‌کند، هر چه مقدار این شاخص از مدل مستقل کمتر باشد، مدل بهتر می‌شود.

شاخص برازش نیکویی یا GFI (Goodness of Fit Index) این شاخص ارتباط میان واریانس و کواریانس را نشان می‌دهد، دامنه‌ی آن بین صفر و یک می‌باشد و هر چه مقدار آن به یک نزدیکتر باشد، شاخص برازش بهتری از مدل را نشان می‌دهد.

شاخص اصلاح برازش نیکویی یا AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index) مقدار اصلاح شده‌ی GFI را که نیاز به اصلاح باشد، نشان می‌دهد (جارجاگ و سوربوم، ۲۰۰۵). (مقدار این شاخص‌ها در جدول ۷ آمده است).

جدول (۷) شاخصهای برازش مدل عاملی برای پرسشنامه "تفکیک خود"

AGFI	GFI	AIC	NNFI	RMSEA	df	X2
۰/۹۱	۰/۹۲	۳۸۷	۰/۹۴	۰/۲۶	۲۶۳۴	۲۴۳۱

در این بخش رابطه‌ی هر گویه با هر عامل بر اساس مدل کر و بوون (۱۹۸۸) در نظر گرفته شد و مدل برازش گردید. شاخص‌های برازش مدل در جدول (۷) آمده است. شاخص T برای کلیه‌ی مسیرها معنادار ($T < 1/96$) به دست آمد. مقدار خبی دو ۲۴۳۱، مقدار ریشه‌ی خطای میانگین مجذورات برآورد (RMSEA) ۰/۲۶، شاخص نرم نشده‌ی برازندگی (NNFI) ۰/۹۴، شاخص ملاک تطبیقی آکائیک (AIC) ۳۸۷، شاخص انطباق مدل (GFI) ۰/۹۲، شاخص میزان انطباق تعدیل یافته (AGFI) ۰/۹۱ به دست آمد. در مجموع مقدار شاخصها با ملاک تفسیری آنها مطابقت دارند و این، نشان‌دهنده‌ی کفایت و روایی بسنده‌ی پرسشنامه هستند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که مدل ۴ عاملی بوون از برازش خوبی برخوردار است.

فصلنامه مشاوره و روان درمانی خانواده/سال اول/شماره، ۱/تابستان، ۱۳۹۰

Journal of Family Counseling & Psychotherapy/Vol.1/Issue.1/summer, 2011

صفحه ۱۹-۳۸، مقاله پژوهشی اصیل

ج: تحلیل جانبی

جدول ۸. نتایج نسبت t و تحلیل واریانس چند متغیری (MANOVA) "تفکیک خود" بر حسب جنس و گروه های سنی پنج گانه

متغیر مستقل					جنس			متغیر وابسته
سن (۳۲-۴۲)					نسبت T	درجه آزادی	نسبت P	
سطح P	نسبت F	میانگین مجموع مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	نسبت T	درجه آزادی	نسبت P	
۰/۲۱۳	۱/۲۳	۲۸۶/۳۴	۹	۶۸۲/۲۷	۰/۲۴۵	۲/۴۱	۱	۱- واکنش عاطفی
۰/۳۷۵	۱/۰۴	۹۶/۴۲	۹	۵۳۱/۴۸	۰/۱۷۶	۱/۲۵	۱	۲- وضعیت خود
۰/۲۴۶	۰/۲۹	۷۴/۷۶	۹	۲۴۶/۴۳	۰/۲۸۹	۲/۶۹	۱	۳- برش عاطفی
۰/۲۴۱	۱/۷۶	۸۷/۴۲	۹	۴۲۳/۶۵	۰/۱۴۵	۲/۱۱	۱	۴- امتزاج با دیگران
۰/۴۳۷	۲/۴۳	۱۶۷/۸۴	۹	۹۶۴/۲۹	۰/۱۷۸	۲/۷۶	۱	کل پرسشنامه

همان طور که در جدول شماره (۸) مشاهده می شود، بین زنان و مردان در کل پرسشنامه و عامل های اول تا چهارم تفاوت وجود ندارد. همان طور که در جدول (۸) ملاحظه می شود، گروه های سنی پنج گانه در کل پرسشنامه و عامل های چهارگانه از نظر میزان "تفکیک خود" تفاوت ندارند.

بحث

همان گونه که ذکر شد، هدف عمده این تحقیق بررسی پایایی و روایی پرسشنامه "تفکیک خود" در جامعه ی ایران است. این پژوهش تحلیلی منطقی از مقیاس های "تفکیک خود" که به وسیله بوون (۱۹۷۸) و به طور هدفمند بیان شده را، به دست می دهد. تحلیل از نمونه زنان و مردان بر اساس آنچه به وسیله بوون بیان شده بود، ۴ عامل بدست می دهد. ساختار عاملی به دست آمده در نمونه با استفاده از چرخش متمایل (ابلیمین) مشابه ساختار عاملی در نمونه های آمریکای است (اسکورون، ۱۹۹۵). از بین چهار عامل استخراج شده، عامل سوم (برش عاطفی)، با ارزش ویژه ۲/۸۲، معادل ۱۴/۳۲ درصد کل واریانس را تبیین می کند که بیشترین مشارکت را در تبیین واریانس پرسشنامه فوق برعهده دارد و عامل اول (واکنش عاطفی) با ارزش ویژه ۲/۵۳، معادل ۶/۴۳ درصد

بررسی شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس خانوادگی تفکیک خویشین / ناصر یوسفی

کل واریانس را تبیین می‌کند که کمترین مشارکت را در تبیین واریانس پرسشنامه فوق برعهده دارد. در این تحلیل، میزان واریانس مشترک بین متغیرها برای چهار عامل بر روی هم برابر با ۴۱/۱۵ درصد کل واریانس را تبیین می‌کنند.

این یافته با تحقیق‌های اسکورون (۱۹۹۵) هماهنگ است و آن بیانگر روایی سازه‌ای ابزار فوق در بین جامعه‌ی زوجین می‌باشد. به این معنا که، این ابزار یک سازه‌ی یک بعدی نیست و همزمان چهار سازه را اندازه‌گیری می‌کند. روایی پرسشنامه‌ی "تفکیک خود" در ارتباط با مفاهیم مبتنی بر سازه‌های از قبیل اعتماد به نفس، عاطفه‌ی مثبت و منفی، اعتماد، حساسیت بین فردی و اضطراب آزمون شد. انتظار این بود که خودتمایزسازی ارتباط منفی با صفات منفی از قبیل عاطفه‌ی منفی، حساسیت بین فردی و اضطراب داشته باشند و ارتباط مثبت با صفاتی از قبیل عاطفه‌ی مثبت و اعتماد به نفس داشته باشند. این یافته‌ها که در مطالعه دوم (گام ۲) به دست آمد (جدول ۶)، تبیین می‌کند، ضرایب روایی، معناداری بین عاملهای پرسشنامه "تفکیک خود" با پرسشنامه‌های ملاک وجود دارد که در همه‌ی آنها رابطه در سطح معنا داری بوده است ($p < 0.001$) و عامل‌های استخراج شده از قابلیت اعتماد بالا و رضایت بخش برخوردارند. این یافته‌ها با یافته‌های اسکورون (۱۹۹۵) هماهنگ است و حاکی از همگونی ماده‌های پرسشنامه فوق می‌باشد.

آزمودنیها به ترتیب در ماده‌های ۱۸ (۳/۷۳)، ۲۲ (۲/۹۵) و ۱ (۲/۹۳)، بالاترین میانگین و در ماده‌های ۲۷ (۱/۴۵)، ۳۲ (۱/۲۴) و ۲۱ (۲/۰۷) کمترین میانگین از بین ماده‌های پرسشنامه‌ی "تفکیک خود" به دست آورده‌اند. همچنین با استفاده از تحلیل تمایزات نقطه برش برای این ابزار ۲/۶۷ محاسبه شد به این معنا که اگر فردی نمره "تفکیک خود" او بالاتر از ۲/۶۷ بشود، دارای حالت "تفکیک خود" است و اگر زیر این نمره دریافت کند، دارای حالت "تفکیک خود" نمی‌باشد. همچنین حساسیت پرسشنامه ۶۹/۸ درصد و ویژگی آن ۷۹/۹ درصد بر آورد شد.

بررسی تحلیل عامل تاییدی نشان می‌دهد که پرسشنامه در بین جامعه مورد مطالعه هم برازش دارد، در این بخش رابطه‌ی هر گویه با هر عامل بر اساس مدل کر و بوون (۱۹۸۸) در نظر گرفته شد و مدل برازش گردید. شاخص‌های برازش مدل در جدول (۷) آمده است. شاخص T برای کلیه‌ی مسیرها معنادار ($T < 1.96$) به دست آمد. در مجموع مقدار شاخصها با ملاک تفسیری آنها مطابقت دارند و این، نشان‌دهنده‌ی کفایت و روایی بسنده‌ی پرسشنامه هستند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که مدل ۴ عاملی بوون از برازش خوبی برخوردار است.

در این تحقیق دیده شد که بین آزمودنیهای زن و مرد در عامل‌ها و گروه‌های سنی پنجگانه از لحاظ میزان "تفکیک خود" تفاوت دیده نشد و به این علت به سن و جنس به عنوان یک متغیر مستقل، توجه شد که علاوه بر این که در نمونه مورد مطالعه پنج گروه سنی (۳۲-۴۲) ساله وجود داشت به محک گذاشتن این نظریه‌ی بوون بود

که پرسشنامه برای تمام گروه‌های سنی به کار می‌رود و مشخص شود که این پرسشنامه در تمام گروه‌های سنی ایرانی کاربرد دارد و از لحاظ جنس در "تفکیک خود" تفاوتی وجود ندارد. محقق در پی آن بود که نباید بین سن و جنس تفاوت معناداری وجود داشته باشد که این یافته‌ی پژوهش حاضر با مبانی نظری بوون (۱۹۷۸) هماهنگ و همخوان است.

محدودیت تحقیق: یکی از محدودیت‌های عمده در مطالعه حاضر استفاده از نمونه‌های عادی بود، این امر یک ایراد علمی بر کار ما وارد می‌کرد، هرچند فرض بر این بود که زنان و مردان دارای خانواده سالم و عادی هستند. همچنین فرض بر این بود که بوون (۱۹۷۸) روی یک پیوستار در خانواده سالم با خانواده ناسالم تشابه زیادی وجود دارد، به هر صورت، یافته‌های به دست آمده از زنان و مردان عادی باید به صورت قابل توجه مورد دقت و مرور قرار گیرد تا اینکه این ابزار را بتوان در پژوهش‌های دیگر با خانواده‌های مشکل‌دار یا طلاق‌ی در ایران جایگزین و مورد آزمون قرار داد. امید است که مطالعات بیشتر، این موارد را تکمیل و روشن سازد.

مطالعه حاضر بیان می‌کند که پرسشنامه‌ی "تفکیک خود" می‌تواند به عنوان یک ابزار مفید برای مقاصد پژوهشی و خانواده‌درمانی به کار رود. این پرسشنامه برای شناسایی تعدادی از مقیاس‌های "تفکیک خود" در خانواده به کار می‌رود، همچنین در جریان مشاوره خانوادگی برای شناسایی "تفکیک خود" که متمرکز و همگرا به مطالب بوون هستند، به کار می‌رود.

پیشنهادها: به تفاوت پرسشنامه‌ها در موقع کاربرد برای سنجش خانواده خاص توجه شود. همچنین به محققان پیشنهاد می‌شود که پرسشنامه در پژوهش‌های دیگر را با نمونه‌های طلاق‌ی و ناراضایتی زناشویی و جمعیت‌های دیگر در ایران روایی و هنجاریابی کنند.

به طور خلاصه، یافته‌های این تحقیق، در رابطه با پایایی و روایی پرسشنامه‌ی "تفکیک خود"، مطالعات دیگران را مورد تایید و حمایت قرار می‌دهد (اسکورون ۱۹۹۵ و ۲۰۰۴). به نظر می‌رسد که این ابزار می‌تواند در زمینه‌های غربال‌گیری اولیه‌ی زوجین در مراحل قبل از ازدواج، زناشویی و خانواده‌درمانی در محیط‌های مشاوره‌ای و درمانی خانواده بخصوص برای درمان مشکلات خانوادگی و در محیط‌های پژوهشی سودمند و قابل کاربرد باشد.

بررسی شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس خانوادگی تفکیک خویشتن / ناصر یوسفی

سپاس و قدردانی:

پژوهشگر خود را موظف می‌داند که از تمام مدیران مدارس راهنمایی شهر سنج و زنان و مردانی که پرسشنامه‌ها را پاسخ دادند و سرکار خانم جمیله‌ی نبوی حصار به پاس همکاری در توزیع پرسشنامه‌ها به آزمودنیها و جمع‌آوری داده‌ها تشکر و قدردانی شود.

منابع

آیت الهی، سیدعلی رضا، محمد پور اصل، اصغر. و رجایی فرد، عبدالرضا (۱۳۸۳). شیوع مراحل مصرف سیگار و همبسته‌های آن در دانش‌آموزان پسر سال دوم دبیرستان شهر شیراز. *مجله علمی - پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی مازندران*. شماره ۴۳. ۶۴-۷۲.

گلدنبرگ، آی و گلدنبرگ، اچ. (۱۳۸۵). *خانواده درمانی*. ترجمه نقشبندی. س، تهران: نشر روان، چاپ اول (تاریخ انتشار اثر اصلی ۲۰۰۱).

مظفری، شهباز. (۱۳۸۲). *بررسی همبسته‌های شادمانی ذهنی بر اساس الگوی پنج عاملی در میان دانشجویان دانشگاه شیراز*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی دانشگاه شیراز (چاپ نشده).

نجاریان، بهمن و داودی، ایران. (۱۳۸۰). ساخت و اعتبار یابی SCL-90-R فرم کوتاه شده، *مجله روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز*، ۹. ۱۳۶-۱۴۹.

Adams, A. M. (2003). *Perceived influences of differentiation of self on marital and sexual satisfaction*. Doctoral Thesis. University of Louisiana at Monroe.

Arpita, L. (2006). *Relationship among differentiation of self, relationship satisfaction, partner support, depression, monitoring/blunting style, adherence to treatment and quality of life in patients with chronic lung disease*. Doctoral Thesis. The Ohio State University.

Baum, N., & Shnit, D. (2005). Self-Differentiation and Narcissism in Divorced Parents' Co-Parental Relationships and Functioning. *Journal of Divorce & Remarriage*, 42, 33-55

Beal, E. (1979). Children of divorce: A family systems perspective. *Journal of Social Issues*, 35, 140-154.

Birditt, K. S., Antonucci, T. C. (2008). Relationship Quality Profiles and Well-Being Among Married Adults. *Journal of Family Psychology*, 21, 595-604.

Bohlander, J. R. (1996). *Differentiation of self, need fulfillment, and psychological well-being in married women*. Doctoral Thesis. New York University.

Bowen, M. (1978). *Family therapy in clinical practice*. New York: Aronson.

Bradbury, T., Fincham, F., & Beach, S. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 62, 964-980.

Cattell, R. B. (1966). The scree test for the number of factors. *Multivariate behavioral research*, 3, 245-276.

Campos, B. (2007). Culture and Teasing: The Relational Benefits of Reduced Desire for Positive Self-Differentiation. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33, 3.

Derogatis, L. (1983). *SCL-90-R administration, scoring and procedures manual-II for the revised version and other instruments of the psychopathology rating scale series*. Towson, MD: Clinical Psychometric Research.

Dicks, H. V. (1967). *Marital tensions: Clinical studies towards a psychological theory of interaction*. New York: Basic Books.

فصلنامه مشاوره و روان درمانی خانواده/سال اول/شماره، ۱/تابستان، ۱۳۹۰

Journal of Family Counseling & Psychotherapy/Vol.1/Issue.1/summer, 2011

صفحه ۱۹-۳۸، مقاله پژوهشی اصیل

- Elieson, M.V., & Rubin, I. J. (2001). Differentiation of the self and major depressive disorder: A test of Bowen theory among clinical, traditional and internet groups. *Family Therapy*, 29,125-142.
- Goldberg, D. P., Williams, P. (1988). *The User's Guide to the General Health Questionnaire*. NFER-Nelson: Windsor.
- Goldenberg, I. Goldenberg, H. (2001). *Family therapy: on overview* (4nd ed.). pacific Grove, CA: Brooks/cole.
- Gushue, G. V., & Constantine, M. G. (2003). Examining individualism, collectivism, and self-differentiation in African American College Women. *Journal of Mental Health Counseling*, 25(1), 1-5
- Haber, J. F. (1984). An investigation of the relationship between differentiation of self, complementary psychological need patterns, and marital conflict. Unpublished doctoral dissertation, New York University.
- Harrison, M. D. (2003). *Partners' level of differentiation of self and perceived relationship quality in gay and lesbian couples*. Doctoral Thesis. Fielding Graduate Institute.
- Hollander, S. (2007). *Differentiation of Self and Emerging Adulthood*. Doctoral Thesis. Florida International University.
- Kaiser, H. (1961). A note on Guttman's lower bound for the number of common factors. *Multivariate behavioral research*, 1, 249-276.
- Kagitcibasi, C. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36(4), 403-422.
- Klin, P & sun, J.(2005). Principles and practice of structural Equation Modeling(2nd ed). New York: Guilford press.
- Karpel, M. (1976). Individuation: From fusion to dialogue. *Family Process*, 15,65-81.
- Kerr, M. E., & Bowen, M. (1988). *Family evaluation*. New York: Norton.
- Killen, M., & Wainryb, C. (2000). Independence and interdependence in diverse cultural contexts. In S. Harkness, C. Raeff, & C. M. Super (Eds.), *Variability in the social construction of the child: New directions in child and adolescent development* (pp.5-22). San Francisco: Jossey-Bass.
- Rosenberg, S. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Kruse, N. (2007). *The Relationship between Self Differentiation and the Levels of Trust, Shame, and Guilt in Intimate Relationships*. Doctoral Thesis. Alliant International University, Los Angeles.
- Kwon, D. O. (2000). *The relationships between marital satisfaction, self-esteem, and Bowen's differentiation of self*. Doctoral Thesis. California School of Professional Psychology - Los Angeles.
- McCullough, R. B. (2005). *The relationship among ethnic identity, differentiation of self, and marital and partner satisfaction in Latino Americans*. Doctoral Thesis. Columbia University.

بررسی شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس خانوادگی تفکیک خویشین / ناصر یوسفی

- Michelle, M., Hobby, L. (2004). *Adult daughters of alcoholic fathers: Differentiation of self in family of origin and couple relationships*. Doctoral Thesis. Alliant International University, San Francisco Bay.
- Murphy, F. M. (1999). *Is the Bowen theory universal? Level of differentiation of self and marital adjustment among Asian-Americans*. Doctoral Thesis. The Wright Institute.
- Murray, T. L., Daniels, M., Harry, M., & Christine, E. (2006). Differentiation of Self, Perceived Stress, and Symptom Severity among Patients with Fibromyalgia Syndrome. *Families, Systems & Health*, 24, 147.
- Nichols, M. P., & Schwartz, R. C. (2000). *Family therapy: Concepts and methods* (5th ed). Boston: Allyn & Bacon.
- Ostir, G. V., Pamela M S., David S., Kenneth, J. O. (2005). Reliability of the Positive and Negative Affect Schedule (PANAS) in medical rehabilitation. *Clinical Rehabilitation*, 19, 767-769.
- Richards, E. R. (1989). Self reports of differentiation of self and marital compatibility as related to family functioning in the third and fourth stages of the family life cycle. *Scholarly Inquiry for Nursing Practice: An International Journal*, 3, 163-175.
- Richter, S. D. (1998). *Couple similarity in differentiation of self*. Doctoral Thesis. Texas Woman's University.
- Roytburd, L. F., & Myrna, L. (2008). Predictors of Soviet Jewish refugees' acculturation: Differentiation of self and acculturative stress. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 14, 67-74
- Showers, C. J., Ryff, C. D. (1996). Self-differentiation and well-being in a life transition. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 448-450.
- Skowron, E., & Friedlander, M. (1998). The differentiation of self inventory: Development and initial validation. *Journal of Counseling Psychology*, 28, 235-246.
- Skowron, E. (1995). *The differentiation of self inventory: Construct validation and test of Bowen Theory*. Doctoral Thesis. State University of New York at Albany.
- Skowron, E., Stephen, R. W., Razia, A. (2004). Differentiation of Self Mediates College Stress and Adjustment. *Journal of Counseling and Development: JCD*, 82, 69-89.
- Skowron, E. (2000). The role of differentiation of self in marital adjustment. *Journal of Counseling Psychology*, 47, 229-240.
- Tina, T. (1999). *The effects of differentiation of self, adult attachment, and sexual communication on sexual and marital satisfaction: A path analysis*. Doctoral Thesis. Purdue University.
- Watson, D., Clark, L. A., Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS Scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47, 1063-1070.